

lectus incedit, non multum differens a magistratibus suis et genere et colore vestitus.

XXX. Superfluum forte videatur quæ vosmetipsi vidistis iterare, neque enim auribus expetuntur quæ fuerint usurpata luminibus, sed mandanda sunt litteris, inserenda monumentis, mittenda in posteros, venturis sæculis vix credenda miracula. Pene intra ipsas palatinæ domus valvas, lecticas consulares jussit inferri; et cum, honori ejus venerationique cedentes, sedile illud dignitatis amplissimæ recusarem, suis nos prope manibus impositos mixtus agmini togatorum præire cœpit pedes, gradum moderans pene ad lictoris nutum, et viatoris imperium. Credet hoc aliquis qui illa purpuratorum vidit paulo ante fastidia, qui ideo tantum honorem in suos, ne inhonores contemnerent, conferebant? Credet aliquis tanto post veterem illam priscorum temporum libertatem reipublicæ redditam? Neque enim ego ¹ Lucii Bruti, et Publii Valerii, qui primi exactis regibus potestate annua civibus præfuerunt, consulatum nostro anteponendum puto. Uterque bono publico, uterque Romanæ reipublicæ salutari, uterque insignis principis commodorum; sed habet aliquid unusquisque præcipuum. Illi potestatem consularem per populum acceperunt, nos per Julianum recepimus. Illorum anno libertas orta est, nostro restituta.

XXXI. Sed sint, sanctissime imperator, ea quæ tu juste, moderate, civiliter facis aliis forte miraculo; mihi esse non possunt, qui te omnibus ² humanis vitiis absolutum et liberum, sciam solo immortalitatis amore flagrare, dirigere omnes opes et cogitationes tuas ad memoriam posteritatis æternam, atque his maxime servire iudicibus qui de rebus gestis tuis sine odio et gratia venturis sæculis iudicabunt. Non potest quidquam abjectum et humile cogitare, qui scit de se semper loquendum. Nunc si tibi, imperator, parum ampla, nec respondente meritis tuis oratione usus videbor, quæso obtestorque te, meæ id naturæ potius quam magnitudini beneficiorum tuorum

¹ De his primis Romanorum consulibus abstinere referre, quæ habent fuisse historiarum Romanarum scriptores.

² Haud ita esse ad Juliani vitæ finem observabo.

³ In editione Puteana est *a me anima defecerit*. Duas voculas expunxi cum Acidalio. In aliis est *cum*

A putes esse tribuendum. Nemo unquam post homines natos ampliora præmia a regibus atque imperatoribus consecutus est; nulli plus oneris impositum. Non abnuam præfecturas, et consulatus multis esse delatos, sed his post immensos labores, honos quasi debitus restitutus est: mihi cum jam honorem adeptus sim, nunc demum ut merear laborandum est. Versa ratione temporum, permutata munerum vice modo entendum est ut præmio dignus existimer, cum jam præmium ceperim. O mihi festinæ tuæ benevolentiae gravissimum pondus! Vereor ut aperte exprimere difficultatum mearum ordinem valeam. Facilius est, imperator, bonis artibus mereri consulem fieri, quam industria et labore perficere ut videaris meruisse cum factus sis.

B XXXII. Absit, Auguste, et istud sancta divinitas omen avertat, ut tu a quoquam mortalium expectes vicem beneficii! Verumtamen, quod solum vel accipere potest ista fortuna, vel a nobis opibus tuis tribui, immortalitatem munerum tuorum colam officiis sempiternis. Omne negotium, omne otium meum in ornandis rebus tuis celebrandisque ponetur; neque solum vivente me ac vigente grati animi benevolentia declarabitur; sed etiam ³ cum anima defecerit, monumenta tui in me beneficii permanebunt. ⁴ In referenda autem gratia, sanctissime imperator, hoc tibi polliceor, semperque præstabo, mihi neque in suggerendis consiliis veritatem, neque in adeundis, si res poposcerit, periculis animum, neque in sententia simpliciter ferenda fidem, neque in hominum voluntatibus prorepublica teque lædendis libertatem, neque in laboribus perferendis industriam, neque in augendis imperii tui commodis grati animi benevolentiam defuturam; idque omni vitæ meæ tempore summis opibus enixurum, elaboraturum, effecturum, ut honores in me tui non quia necesse fuerit ad quemcumque delati, sed quia oportuerit recte positi et ratione collocati esse videantur.

me anima defecerit.

⁴ Sumptum illud, ut vel omnium minime oculatis patet, ex *Ciceroniana oratione post reditum ad Quirites*, sub finem.

APPENDIX.

VITA FL. CLAUDII JULIANI.

Anno Urbis conditæ 1084, Christi 331, Constantini Magni imp. 26.

Flavius Claudius Julianus, cognomento Apostata, quod a Christiana religione, quam adolescens professus erat, rerum potitus foedissime defecisset; patre Constantio Constantini Magni fratre, matre Basilina nobilissima femina Christiana, secunda Constantii uxore, vir idus Novemb. nascitur Constantinopoli. Mater paucis post mensibus excessit e vita. (Julianus in *Misopogone*.)

An. U. C. 1090, Christi 337, Constantini, Constantii et Constantis Augg. imp. 1.

Constantius, ejusque frater Annibalianus, ac Dalmatii eorum fratris filius Dalmatius Cæsar, quos Constantinus Magnus purpurea aureaque veste et nobilissimus titulo donaverat, in seditione militari opprimuntur, vel instigante, vel dissimulante certe Constantio Augusto: sive ut tutius imperaret, sive ut Constantino patri porrectum, uti suspicabatur, ab iis venenum vindicaret. Vix Julianus et Gallus ejus

unicus frater tum duodenis, parem sortem effugere. Hic quidem quod propter incertam ac pene affectam valetudinem haud diu victurus crederetur; ille vero quod adhuc puer: nam ut ex tempore ejus obitus apparet, quinquennium haud multum excesserat.

An. U. C. 1092, *Christi 339, Constantini, Constantii et Constantis Augg. imp. 3.*

Altero post anno cum nonnulli ad excitandas seditiones Juliani et Galli nomine abuterentur, uterque abductus in Cappadociam, in Macello (locus erat ad Argeum montem, non longe a Cæsarea plane regius) ad liberales artes et sacrarum litterarum cognitionem instituitur: quo in secessu totos sex annos arctissime custoditi quomodo refert (a) (neque enim ad eos cuiquam erat aditus), tantum profecere, ut facti clerici libros ecclesiasticos populo prælegerent. Hic vero cum ambo S. Mammæ martyri basilicam suis sumptibus excitarent; Gallus quidem ut suam pietatem ostentaret; Julianus vero ut impietatem, id est, ut ejuratam jam animo Christianam religionem dissimularet apud Constantium; factum est ut Galli opere procedente, Juliani opus terræmotu disjiceretur. Quod ubi ad Constantium allatum est, sinistrum illorum pietatis omen ratus, vehementer utriusque succensuit. (Gregor. Nazianz. in orat., Sozomen., Zonar., Cedrenus, etc.)

An. U. C. 1098, *Christi 345, Constantii et Constantis Augg. imp. 9.*

Postquam Constantii, qui in expeditione Ponticarum feliciter erat occupatus, ira tantisper deferbisset, Gallus Ephesum mittitur, qua in urbe permagnæ res ipsi erant a majoribus relictæ. Julianus ad publicas scholas Constantinopolim evocatur. In hac totius terrarum orbis luce Nicoclis, Lacedæmonii grammatici, et Ecebolii sophistæ opera trium circiter annorum spatio adeo profecit, ut idoneus regendo imperio palam diceretur. Qua re conturbatus Constantius, ne quid turbarum ejus occasione in urbe imperii primaria excitaretur, Julianum ocius commigrare jubet.

An. U. C. 1101, *Christi 348, Constantii et Constantis Augg. imp. 12.*

Constantio Aug. adversus Persas occupato, Julianus Nicomedie Eusebio hujus civitatis episcopo Ariano affini suo instituendus traditur. Prohibitus vero ne ad Libanium sophistam Gentilitiæ superstitionis defensorem acerrimum se applicaret, primum in ejus lectitandis libris clam totus est: tum factus hac lectione audacior et superstitionis cupidior ad eum se confert palam. Veniunt illico ad eum Jamblicus et Maximus insignes magi, qui jam eo plus æquo propensum Juliani animum ita suis præstigiis deliniunt, ut ab eorum latere non discederet. Imprimis Maximo delectatus, quod spem ei injecisset imperii. Id relatum est ad Constantium: quod ubi sensit Julianus, inter metum et spem positus capite tonso, ut alienum ab imperio animum significaret, vitam monasticam simulavit, et in ecclesia Nicomediensi lector designatus est.

An. U. C. 1104, *Christi 351, Constantii Aug. 15.*

Gallus Juliani frater Cæsar fit idibus Martiis, et Constantius Gallus appellatur. Huic, cum tota Orientis præfectura, Constantia Constantii soror in conjugem datur. Interim cum Julianus evocandis dæmonibus et spectris, ac belluarum visceribus perscrutandis, aliisque hariolorum mysteriis in dies magis ac magis duceretur, relicta Nicomedia Asiæ reliquas partes lustravit, magicæ professionis homines, quos ibi rumor erat esse plurimos, quæsiturus. Ac primum Ioniam, tum bis intra menses duos Phrygiam, quamvis ex morbo ob itinerum laborem contracto plane im-

(a) Julian. epist. ad S. P. Q. Ath.

A becillus, ac demum Græciam circumcursat, ut ipse ait in ep. ad Themist.

An. U. C. 1106, *Christi 353, Constantii Aug. 17.*

Hoc anno Gallus seu propter suspicionem ambitu imperii, seu propter patratas Antiochiæ cædes, a Constantio in Italiam per Domitianum quemdam evocatus, ipsoque Domitiano, quod Gallum superbius compellasset, ab ejus militibus occiso, Gallus in Italiam venit. At Constantius Julianum quoque imperii cupiditate adhuc flagrare suspicatus; seu quod Gallus in Orientem proficiscens Juliani clam visendi gratia (ut ait Socrates) Nicomediam diverterat, seu quod Julianus in Asiam demigrans Constantinopoli transierat quo fratrem Gallum ibi videret, ut inquit Ammianus. Ut ut est, custodiri ibi illum jubet. At ille cum posse sese custodum manibus aufugere videret, locum subinde commutans evasit, ita refert Socrates.

An. U. C. 1107, *Christi 354, Constantii Aug. 18.*

B Post Constantiam Galli uxorem in Bithynia febre extinctam, ac Gallum in Illyrico in insula Flanona peremptum, ut ait Ammianus; Julianus parem sortem veritus, Mediolanum, ubi Constantius, inito cum Alamannis fœdere e Germania reversus, versabatur, contendit. Hic in suburbio, vel ut alii volunt Novocomi dum lateret, impetrata sibi per Eusebiam Augustam apud imperatorem dicendi licentia, plane se purgat. Quare domum redibat victor, et quidem ab Eusebia deductus honorifice, cum, itinere illo nescio quo casu impedito, rursus in Græciam mittitur, quam quidem relegationem omnes interpretabantur (Julian. ep. ad Themist. et ep. ad S. P. Q. Ath.). Ipse vero beneficii loco idipsum Eusebiæ referebat acceptum: sive, ut ipse aiebat, studiorum causa, seu potius quod averet cum regionis illius sacrificulis et impostoribus de rebus suis communicare (Nazianz. orat. 1 in Jul. Sozom.). Gregorius Nazianzenus Julianum Athenis intuitus, *Quale, inquit, malum Romanorum terra nutrit? nec vanus conector fuit.*

An. U. C. 1108, *Christi 355, Constantii Aug. 19, Juliani ætat. 24.*

Cum barbari adversus Magnentium et Britannionem a Constantio evocati (ut refert Sozomenus) popularentur Gallias atque adeo plus 45 oppida Ammiano teste occupassent, Constantius haud satistutum ratus, ex Italia secedere, Julianum Athenis, ubi philosophum agebat, revocatum Cæsarem facit vii id. Novemb. simul ad firmandam fidem, sua ei sorore Helena paucis post diebus in conjugem data, ipsum transalpinis præfectum, in Gallias vel imperatoris imaginem laturum, ut ait Julianus ipse, vel potius adversus barbaros dimicaturum mittit. Igitur cum 360 tantum militibus, ut ipse ait ep. ad S. P. Q. Ath., quibus ita præerat, ut nihil sine ducum consilio agere posset, cal. Decemb. egressus deductusque ab Augusto ad usque locum duabus columnis insignem, qui Laumellum interjacet et Ticinum itineribus rectis Taurinos pervenit, ubi audito nuntio Coloniæ Agrippinam pertinaci barbarorum obsidione reseratam et magnis viribus deletam, agnovit quantum accepta hac provincia sese in discrimen conjecisset. Ipseque dictitabat nihil se amplius assecutum, quam ut occupatio interiret, et illud Homericum, de die quo purpuram sumpserat,

"Ἐλλαβε πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα κραταίη.

Cepit purpurea mors et Parca violenta. Viennam inde ad Rhodanum progressus magno omnium populorum concursu et acclamatione exceptus est. Tunc anus quædam orbata luminibus, cum percunctando quinam esset ingressus, Julianum Cæsarem comperisset, exclamavit hunc deorum templa reparaturum (Ammianus). Cujus præsagii fidem rei eventus non multo post confirmavit, cum factus imperator non jam de nocte et

clanculum, sed palam ejurata Christiana religione **A** *An. U. C. 1115, Christi 360, Constantii Aug. 24, Juliani ætat. 29.*

An. U. C. 1109, Christi 356, Constantii Aug. 20, Juliani ætat. 25.

Constantius in urbem triumphanti similis regreditur; Julianus vero hoc anno consul, hyeme Viennæ exacta in barbaros movet: ac primum viii cal. Julias Augustodunum pervenit cum cataphractariis solis et balistariis Autosiodorum et Tricassas derepente occupat. Inde per Remos ubi ab Ursicini successore Marcello atque adeo Ursicino ipso cum toto exercitu exspectabatur, ad Decempagos Rhenumque properat, ubi Brotomagum (Alsatiæ urbem hodie Brumath) Tabernas, Alisonem, Nemetas sive Spiram, Vangionas hodie Vormatiam, et Moguntiam recipit. Nullo itaque posthac repugnante occupatam, ut aiunt Ammianus et Jul. ep. ad S. P. Q. Ath., ante menses 10, a barbaris Agrippinam circa Septembris finem recuperat, territos Francos ad pacem petendam adigit. Quibus vincendi principiis lætus Julianus, per Treviros transit hyematurus apud Senonas, oppidum tunc opportunum (Ammianus). Hic potentissimum ut ipse ait ep. ad S. P. Q. Ath., exercitum ipse cum paucis militibus, cum nihil auxilii sibi a Marcello magistro equitum mitteretur, post menstruam obsidionem dissipat. At Marcellus Mediolanum, ubi Constantius versabatur, ut facti sui redderet rationem evocatus, abdicatur imperio et Sardicam quæ patria ejus erat ablegatur, eadem epist. ad S. P. Q. Ath.

An. U. C. 1110, Christi 357, Constantii Aug. 24, Juliani ætat. 26.

Dum Julianus ii consul sese contra Germanos accingit, Lugdunum ab iis invaditur, unde tamen haud multo post expelluntur. Idem tres Tabernas munimentum Argentorato proximum ad Vogesi radices non ita pridem subversum instaurat; septem totius Germaniæ potentissimos reges, Chonodomarium, Vestralpum, Urium, Ursicinum, Serapionem, Suomarium et Hortarium una ingenti difficillimoque prælio profligat in campis Argentoratensibus (Ammian.). Julianus captivos bene multos ad Constantium mittit, qui eorum specie et magnitudine percussus est. *Ex Alamannis sex, non 60, ut male ait Zosimus, millia corporum numerata sunt in campo prostrata, et inæstimabiles mortuorum acervi per undas fluminis ferebantur.* Ex parte Juliani 247 desiderati sunt. Francorum rex Chodonomarius in pugna, ut ait Victor, vel ut Ammianus, in convivio per dolum captus, Juliano oblatus, humique fusus, veniam rogans, diebus postea paucis ad comitatum imperatoris Constantii, cum ille e Quadis Sarmatisque Istri accolis commode rediret, statim submissus est Roman, et (ut addit Julianus ep. ad Athen.) in castris montis Cælii peregrinis morbo veterni consumptus est. Victor Julianus iterum ad Tabernas ac Moguntiam venit, Transrhenanos vastat, æquinotio autumnali eos ad pacem petendam adigit, Francos a Mosa repellit, ac tandem Parisiis hyemat.

An. U. C. 1111, Christi 358, Constantii Aug. 22, Juliani ætat. 27.

Julianus sub mensem Julium Salios, Frisios, Hattuarios, Chamavos, et Bructeros, qui sedem sibi in Romano solo fixerant, ibique grassabantur, terret, et in deditionem accipit: iis agros assignat: castella ad Mosam eversa restituit (Ammianus).

An. U. C. 1112, Christi 359, Constantii Aug. 23, Juliani ætat. 28.

Julianus iterum in Alamannos proficiscitur trajecto ad Moguntiam Rheno, hostibus nequidquam transitum custodientibus; et Macrianum, Hariobaudum et Vadomarium reges ad pacis condiciones petendas compellit. Hic varia custodibus Rheni militibus alendis horrea constituta.

Julianus tertium consulatum gerebat cum Constantius ejus gloriæ invidens per Decentium tribunum et notarium Herulos, Batavos, Celtas, aliasque auxiliares copias ad se revocavit, quibus adversus Persas uteretur. At illæ: seu Constantii odio, aut Juliani amore, aut arte: seu quod transmarinam militiam detrectarent, Julianum invitum, ut ipse ait, Augustum acclamant Parisiis. Is statim legatos Constantinopolim ad Constantium cum litteris mittit, quibus facti sui rationem redderet. Hi apud Cæsaream Cappadociæ superbe accipiuntur a Constantio. Quare Julianus Trajectum ad Mosam abit, deinde Hattuarios Galliarum extrema vastantes et securos, quod se locorum aditu difficilium præsidio munitos crederent, opprimit, et ad pacem petendam adigit. Tum Viennæ hyemat, et quinquennalia celebrat. Ibi ejus uxor Helena obit, ejusque corpus Romam mittitur. Interim Julianus diffidens futurum unquam ut Constantius placaretur, statuit aperto Marte imperium totum occupare, itaque scriptis ad diversas civitates litteris, quibus ut sibi fideles essent commoneret, in Pannoniam venit contra Constantium dimicaturus.

An. U. C. 1114, Christi 361, Constantii Aug. 25 Juliani ætat. 30,

Constantio Augusto in expeditione Persica prope Tarsum iii nonas Oct. mortuo, Julianus Constantinopolim Alamannis iterum victis, ordinatisque Galliis recta contendit: ex imperii primariis, amicisve Constantii alios nece, alios mulctat exsilio. Episcopos exsules revocat, atque ut mutuis dissidiis sese affligerent, quam quisque vellet sectam sequi permittit. Christianam religionem palam ejurat, nec minus crudeliter quam callide insectatur; gentilium templa reserat reficitque, et ipse in Pontificem maximum profanis ritibus consecratur.

An. U. C. 1115, Christi 362, Juliani imp. 1, ætat. 31.

Ad Julianum variaz undique legationes adveniunt. Ipse contra Persas proficiscens Nicomediam et transgressus Antiochiæ hyemat. Hic irrisus ab Antiochenis in primisque jactis in ejus barbam quæ plus æquo proluxior erat dicteriis iratus primum est; tum satirico et jocorum pleno libello quem *Misopogonem*, id est osorem barbæ inscripsit, eos perstrinxit; in quo perpetua ironia videtur non eorum luxum et molliem, sed se ipsum accusare quod eos imitari non posset. Mamertinus consul gratiarum actionem agit imperatori pro consulatu quem hoc anno gessit cum Nevita. Julianus Athanasium in exsilium mittit Arianis ita deprecantibus. Christianos liberalium artium doctores ita insectatur, ut Prohæresius, quamvis in edicto nominatim exceptus, Musonius, et Marius Victorinus scholam deseruerint. Themistium vero philosophum, Libanium sophistam, Oribasium, Pergamenum quemdam medicum, Maximum cynicum, Ecebolium sophistam, aliosque impiæ gentilitatis professores summis honoribus insignit.

An. U. C. 1116, Christi 363, Juliani imp. 2, ætat. 32.

Julianus iv consul adscito in collegam Salustio idolorum cultu sibi conjunctissimo post hyemem Antiochiæ transactam, pridie nonas Martias inde digressus, Euphratem trajicit vi idus Aprilis et urbibus aliquot in itinere expugnatis, Ctesiphontem pervenit: ubi cum pugna commissa esset ipse in promiscua turba sagitta transfoditur vi kal. Jul. A quo vero vulneratus fuerit in dubio est: utrum a Persa transfuga, ut est in epitome Victoris, an ab uno e suis, ut ait Ammianus, an a Christiano, ut habet Libanius, an a dæmone ipso, ut tradit Callistus Juliani satellites, qui ejus res gestas carmine heroico conscripsit, an ab angelis, ut refert Gregorius Nazianzenus, an demum a Mercurio martyre, ut Damascene-

nus asserit ex Helladio, cui socium Artemium martyrem addit Nicephorus. Certe, inquit Gregorius Nazianzenus, vulnus universo orbi salutare Julianus accepit; hacque morte iis omnibus, quos per summam crudelitatem interfecerat, litavit. Simul ac mortifero vulnere sauciatum se sensit, exceptum plena manu sanguinem in cœlum projiciens: *Vicisti, inquit, Galilæe: sic Christum per ludibrium appellabat. Ita Theodoretus. Et, Saturare, Nazarene. Ita Nicephorus. Statim relatus in castra hiante latius suffossi lateris vulnere et spiritum tumore cohibente venarum, epota gelida aqua quam petiit, medio noctis defecit anno ætatis 32, cum annum unum et menses circiter septem ab extincto Constantio imperasset. Hæc Ammianus. Cæterum hujus corpus Tarsum Ciliciæ delatum magna populorum mortuo illudentium cavillatione, ibique conditum est, si Ammiano credimus: si vero Gregorio Nazianzeno fides est, a terra ipsa,*

quam Julianus sceleribus suis inquinarat excussum, in mare projectum est.

Fuit excellenti et amœno, sed levi, vafro, vana deorum superstitione et magicis artibus depravato ingenio, philosophicam quamdam gravitatem affectans, ac sophistarum grege semper stipatus. Homo loquax et scurrili dicacitate, ac populari auræ præter modum serviens. Ita superstitiosus, ut etiam Jamblico philosopho, quem Mercurium appellabat, tanquam Nicomediæ tutelari deo faceret. Cæterum omni litterarum genere excultissimus, ac linguæ in primis Græcæ peritissimus, liberalis, opum, luxus, et voluptatum contemptor, belli et pacis artibus præstans, laboris et inediæ patiens, felix, justus, præterquam in Christianos, quos omni genere crudelitatis vexabat, litterarum litteratorumque amantissimus, nisi si Christiani forent.

PUBLIUS VICTOR.

MONITUM IN URBIS ROMÆ DESCRIPTIONEM.

Notissimum est ex Suetonio in Vita Augusti cap. 30, ex Plinio, Tacito et aliis, urbem Romam ab Augusto divisam fuisse in regiones 14 quas posterior ætas corrupto nomine appellare cœpit *rioni*. Idem testatur inscriptio, quæ Romæ sub porticu palatii Conservatorum adhuc visitur hisce verbis concepta:

IMP. CAESARI. DIVI
TRAIANI. PARTHICI. FIL.
DIVI. NERVAE. NEPOTI
TRAIANO. HADRIANO
AVG. PONTIFICI. MAXIMO
TRIBVNIC. POTES. XX
IMP. II. COS. III. P. P.
MAGISTRI. VICORVM. VRBIS
REGIONVM. XIII.

Ejusmodi regionum brevem descriptionem sub Valentiniano et Valente imperatoribus elaboratam habemus, auctoribus, ut creditur, Sexto Rufo et Publio Victore. Istorum fetum luculentius auxerunt atque illustrarunt Onufrius Panvinius, Famianus Nardinus, et alii. Præstant vero opuscula Rufo et Victori tributa non semel edita; eadem etiam postremis hisce temporibus Grævius intulit in tomum III Antiquitatum Romanarum. At nullum ex iis ad nos pervenit integrum, atque a mediis defæcatum. Ad hæc Guido Pancirolius egregio commentario ad notitiam dignitatum utriusque imperii parte 2 præmisit alteram descriptionem urbis Romæ, cujus auctor, sive Victor, sive alius quisquam, floruisse videtur sub Honorio, aut Valentiniano III Augustis. Ibi eadem habemus, quæ in Rufi, et Victoris descriptione leguntur, modo plura, modo pauciora, atque interdum diversa. Postremum hoc opusculum, veluti rem novam, anno 1654 recudit Philippus Labbe soc. Jesu presbyter. Gemina vero ejusdem exempla, eaque vetustissima,

inter codices mss. omnium ditissimæ bibliothecæ Vaticanæ reperit ac descripsit P. Joseph Blanchinius Veronensis, Oratorii Romani presbyter, celeberrimi viri Francisci Blanchinii ex fratre nepos, qui grandem sibi famam ex sacra eruditione editis libris jam comparavit. Et quando is pro suo erga me amore idem opusculum mihi tradidit, hoc ipsum publici juris factum hic volui, alicui fortassis usui futurum Romanæ eruditionis amatoribus, adjecta etiam descriptione a Pancirolio et Labbeo edita, ut uno sub aspectu lector habeat, quæ variantes lectiones in utroque exemplo occurrant. Quamvis enim potiore locum sibi poscat Labbeana præstantior editio, et mendis minime careat Vaticanum exemplum: fieri tamen potest, ut ex illius etiam codicis scriptura aliquid lucis hauriat, qui magnifica æternæ urbis ornamenta scrutatur. Neque reticere possum, mihi quoque in hoc ipso opere probatam fuisse eorum opinionem, qui *insulas* in Urbe positas arbitrantur domos a reliquis spatio aliquo disjunctas. At cum ante oculos meos versantur *insulæ per totam Urbem XLVI millia et DCII* et rursus *domus MCCCXC* uti in ejusmodi descriptione legitur: dubitare admodum cogor an eorum præferenda opinio sit, quibus videntur *insulæ* fuisse, quas nos ædes privatas populi, plerasque conductitias appellamus, parietibus tantum a vicinis divisas; sub *domorum* vero nomine venisse, quæ nunc palatia nuncupamus. Cur enim vetusti illi descriptores omisissent ædes populi conjunctas, præcipuam videlicet ingentis illius urbis partem, enumeratis tantum ædibus spatio aliquo inter se divisas? Certe *quadraginta sex millia insularum, et sexcenta duæ*, additis templis, palatiis, theatris, amphitheatris, thermis, circis, horreis, ludis, etc., nimis vastam atque immanem urbem constituebant. Plura non addo.